

גבולות היחידה: במדבר ח, כג-כו / ט, א-ה

נושאי היחידה: 1. גיל הלויים המשרתים במשכן

2. פסח מדבר

כתבה: מוריה שטרן

הסבר כללי:

בפרק ח בנושא גיל הלויים ישנן כמה סתירות:

א. בפרק ח כתוב שגיל הלויים הבאים לשרת במשכן הוא 25. לעומת זאת בפרק ד כתוב

שהגיל הוא 30. כיצד יתכן הדבר?

ב. בהמשך הפסוקים של פרק ח כתוב שהלוי מסיים את תפקידו במשכן בגיל 50, ומיד לאחר

מכן (באותו פסוק!) כתוב שהלוי ממשיך לעבוד: "וְשֵׁרֵת אֶת אֶחָיו בְּאֵהָל מוֹעֵד" – סתירה

נוספת.

בשיעור נבין איך הפסוקים משלימים זה את זה ולא סותרים זה את זה, ואפילו נקשר זאת

למצוות כיבוד הורים (או יותר נכון: כיבוד מבוגרים).

לאחר מכן נעבור לפרק ט, נלמד את הביטוי "אין מוקדם ומאוחר בתורה", ואיך זה קשור לדיבור

חיובי על הזולת, נבין למה עם-ישראל חגגו בכל שנות המדבר פסח אחד בלבד, ואיך כל זה

קשור לברית מילה.

פתיחה:

נקרא כל פעם לתלמיד אחר וניתן לו משימה הסותרת את עצמה. למשל:

"זרוק את הדף לפח ובו זמנית הכנס אותו לתיק".

"צעדי עקב בצד אגודל תוך כדי שאת קופצת על רגל אחת".

"קרא בבקשה את מה שכתוב כאן בעיניים עצומות".

"הרימי ידיים למעלה וגם הורידו אותן למטה באותו זמן".

נחשוב מה לא הגיוני במשימות הללו: הן סותרות את עצמן ולכן בלתי ניתנות לביצוע! או

שמכניסים את הדף לתיק או זורקים אותו לפח. או שהולכים עקב בצד אגודל או שקופצים על

רגל אחת. או שקוראים (ואז ממילא העיניים פתוחות) או שעוצמים אותן. או שהידיים למעלה או

שהן למטה. צריך להחליט ולפי זה לתת את ההוראה.

עיון בפסוקים:

במדבר ח, כג-כו – גיל הלויים:

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם: מִבֶּן חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה, יָבֹא לְצַבָּא צָבָא,

בְּעִבְדַת אֵהָל מוֹעֵד. וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה, יָשׁוּב מִצָּבָא הָעֵבֶדָה; וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד. וְשֵׁרֵת אֶת אֶחָיו

בְּאֵהָל מוֹעֵד, לְשָׁמֵר מִשְׁמֵרֵת, וְעֵבֶדָה לֹא יַעֲבֹד; כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֵרֵתם".

נקרא לארבעה מתנדבים וניתן ביד כל אחד מהם כרטיס ועליו פסוק (נספח 1).
נבקש מהם לקרוא את הפסוק ולהגיד מהו הגיל בו הלוויים מתחילים לעבוד במשכן ומהו הגיל בו הם מסיימים לעבוד.

שלושה מתוך הארבעה יגידו שהגיל הוא 30-50, אחד יגיד שהגיל הוא 25-50.
נמתין שהתלמידים "יגלו" שהעיקרון זהה לתרגיל הפתיחה – שהוא לא הגיוני, סתירה פנימית.
או שמתחילים לעבוד בגיל 25 או בגיל 30!
נשמע מהתלמידים רעיונות איך יכול להיות שבאותו חומש כתובים דברים סותרים לכאורה.
לפי המפרשים ניתן לישב את הסתירה כך:

- א. מגיל 25 היה ניתן לבוא להתנדב, ובגיל 30 החל שיבוץ מסודר לעבודה.
- ב. בגיל 25 באו ללמוד את העבודה עד גיל 30, ואז החלו את העבודה.
- ג. מגיל 25 עד גיל 30 עבדו בעבודת האוהל (נפ"ש - נגינה, פתיחת שערים, שירה), מגיל 30 עבדו בעבודת המשא (נשיאת המשכן בעת המסעות).
- ד. ההגבלה על הגיל הייתה רק במדבר, כיוון שהעבודה הייתה קשה – לפרק את המשכן, לסחוב אותו ולהקים אותו מחדש. בבית המקדש רשאי לעבוד לוי מגיל 25.

באיזה גיל מסיימים הלוויים לעבוד?

גם בין פסוק כה ל- כו יש סתירה לכאורה: בפסוק כה כתוב שבגיל 50 "ישוב מִצֶּבֶד הָעֶבֶדָה; וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד". בפסוק כו כתוב שהוא משרת את אחיו באוהל מועד. או שהוא מפסיק לעבוד או שהוא משרת. מה קורה כאן?
מסביר רש"י: "ולא יעבוד עוד – עבודת משא בכתף. אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות". והמשך בפסוק כו: "לחנות סביב לאוהל ולהקים ולהוריד בשעת המסעות".
כלומר חמשת הדברים שגם לוי מגיל 50 ומעלה יכול לעשות הם (רצוי לכתוב על הלוח בשיתוף עם התלמידים):

- א. לנעול את שערי המשכן ולפותחם
- ב. לשיר בדוכן
- ג. לטעון עגלות לפני כל מסע
- ד. לחנות סביב לאוהל יחד עם שאר השבט
- ה. להקים את המשכן בעת החנייה ולפרקו לקראת המשך המסע.

חלק ב' של השיעור:

פתיחה – מה יותר מעניין?

נביא מקרים שונים ונשמע בכל מקרה מה יותר מעניין לשמוע – את משפט א' או את משפט ב'.
מקרה ראשון:

- א. זלמן נכנס למכולת, קנה לחם וחלב, שילם ויצא.
 ב. זלמן נכנס למכולת, קנה לחם וחלב, הכניס לכיס חבילת שוקולד, שילם על הלחם והחלב ויצא.

מקרה שני:

- א. יפעת נסעה לבקר את סבתה, היא ביקרה אותה וחזרה בשלום לביתה.
 ב. יפעת נסעה לבקר את סבתה, בדרך הייתה לה תאונת דרכים ואמבולנס הסיע אותה במהירות לבית החולים.

מקרה שלישי:

- א. עוזי החייל עלה לשמירה. הוא היה עירני ודרוך, סיים את השמירה והלך לישון.
 ב. עוזי החייל עלה לשמירה. הוא היה עייף אחרי יום פעילות, עיניו נעצמו והוא התעורר בבהלה לשמע קולו של המפקד: "עוזי!".

מקרה רביעי:

- א. שירה התנהגה יפה ואימא הרשתה לה לקחת שתי קוביות שוקולד מהארון. שירה שמחה, לקחה שתי קוביות, בירכה ואכלה.
 ב. שירה התנהגה יפה ואימא הרשתה לה לקחת שתי קוביות שוקולד מהארון. שירה שמחה, הסתכלה שאף אחד לא רואה, לקחה ארבע קוביות, בירכה ואכלה.

נסכם:

בכל ארבעת המקרים המשפט השני היה יותר מעניין. למה?
 כי זה יותר פיקנטי, כי זה משהו לא טוב שקרה וחוש הסקרנות שלנו נמשך אל זה. אם היינו נפגשים עם חברים סביר להניח שלא היינו מספרים להם את המשפט הראשון. בסדר, זלמן קנה לחם וחלב. אז מה? אבל אם זלמן שילם רק על הלחם והחלב אבל הייתה לו בכיס גם חפיסת שוקולד – זה כבר משהו אחר. את זה נספר ראשון אם יפעת ביקרה את סבתה זה באמת נחמד מצידה, אבל אם בדרך היא נפצעה בתאונת דרכים זה כבר הרבה יותר מעניין... וכן הלאה.
 בואו נראה אם גם התורה טורחת לספר לנו קודם את הדבר הלא טוב אבל המעניין, או קודם את הדבר הטוב...

עיון בפסוקים - במדבר ט, א-ה – פסח מדבר:

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר. וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ. בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֲרֵבִים, תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֲדוֹ; כְּכֹל חֻקְתֵּי וּכְכֹל מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח. וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ, בֵּין הָעֲרֵבִים בְּמִדְבַר סִינַי: כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל."

פסוקים אלו עוסקים בציווי על "פסח מדבר". אנו מכירים שלושה סוגי פסח:

א. "פסח מצרים" – נחגג פעם אחת בעת שהיו בני ישראל במצרים.

ב. "פסח מדבר" – נחגג פעם אחת בלבד במדבר.

ג. "פסח דורות" – נחגג לאחר הכניסה לארץ ישראל כל שנה ושנה.

מצאו מתי נאמרו פסוקים אלו? -בשנה השנייה בחודש הראשון, כלומר בניסן בדיוק שנה אחרי יציאת מצרים. רש"י מסביר שזה היה בראש חודש ניסן, ביום הקמת המשכן.

תסתכלו בבקשה בפרק א פסוק א: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי, בְּאֶהָל מוֹעֵד: בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְיִצְאֲתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֵאמֹר". פסוק זה פותח את המפקד של בני ישראל, והוא נאמר "באחד לחודש השני", כלומר א' באייר של השנה השנייה ליציאה ממצרים, כלומר חודש אחרי פרק ט פסוק א.

איך זה יכול להיות? חז"ל קבעו כללים שונים העוזרים לנו להבין את התורה. את הכלל כאן תפענחו בעזרת חידות בציורים. נתלה על הלוח חידות (נספח 2) ונבקש לזהות את הביטוי: ("אין מוקדם ומאוחר בתורה").

נסביר: הביטוי "אין מוקדם ומאוחר בתורה" מסביר לנו שהתורה היא לא ספר היסטוריה. רובה כתובה בסדר כרונולוגי, אך לא כולה. לפעמים משיקולים שונים דברים שקרו קודם מובאים אחר כך. אחד מהמקומות הללו הוא כאן.

נקרא את רש"י ונבין למה הקב"ה שינה את סדר הדברים: "ולמה לא פתח בזו? (כלומר למה פרשה זו שנאמרה ב- א' בניסן מובאת אחרי פרשה שנאמרה ב- א' באייר?) "מפני שהיא גנותן של ישראל. שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד". שימו לב איזה דבר מדהים לומדים כאן: הקב"ה שינה את הסדר של התורה רק כדי לא להגיד משהו רע על עם ישראל. המשהו הלא טוב זה שבכל 40 שנות הנדודים במדבר עם ישראל הקריבו קרבן פסח רק פעם אחת, בשנה השנייה לצאתם. שאר השנים הם לא הקריבו וזו מצווה שהם הפסידו. זה אפילו לא חטא שהם עשו אלא משהו שהם לא עשו, אבל הפסידו מצווה וזו הסיבה להיפוך הסדר.

הסיבה להפסד המצווה (תוספות על קידושין דף ל"ז ע"ב ד"ה "הואיל"): "לפי שהיו רובם ערלים, וכתוב (שמות יב, מג): "כל ערל לא יאכל בו". כלומר בכל שנות במדבר עם ישראל לא מלו את בניהם מפני הסכנה. מי שערל אינו יכול להקריב קרבן פסח, וכך יוצא שנמנע מהם קיום מצווה זו. עם-ישראל לא חטא שלא הקריב, אלא היה מנוע. **אם לא היו חוטאים בחטא המרגלים – לא היו נודדים 40 שנה במדבר אלא היו נכנסים מיד לארץ ולא היו מפסידים את המצווה.** תראו כמה צריך להיות עדינים וזהירים כשמדברים על הזולת, וכמה כדאי להשתדל לספר רק דברים טובים. למרות שכמו שראינו בתרגיל הפתיחה – הרבה יותר מעניין לשמוע משהו "עסיסי", פחות טוב. אבל דרך שינוי הסדר התורה מלמדת אותנו הדרכה לחיים, מה נכון לעשות? להבליט את החיובי, לדחוק את השלילי.

פסוק ב – "וַיַּעַשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ". איזו מילה לכאורה מיותרת בפסוק ומה ניתן ללמוד ממנה? "במועדו". רש"י: אף בשבת, אף בטומאה.

"אף בשבת" – כלומר אם י"ד בניסן חל בשבת מותר להקריב קרבן פסח בשבת.

קרבן פסח נכלל עם קורבנות המועדים ולכן מותר להקריבו בשבת.

"אף בטומאה" – זה החידוש הגדול. מקובל לחשוב שכדי להקריב קרבן חייבים להיות טהורים (הכוונה מטומאת מת, שכדי להיטהר ממנה צריך הזאה של מים עם אפר פרה אדומה). והנה

בא רש"י ומגלה לנו סוד: בשביל להקריב קרבן פסח אמנם רצוי להיות טהורים, אך הטומאה אינה מעכבת.

להרחבה – קרבן פסח בימינו.

הצעות להמחשה:

משפט מסתתר – "אין מוקדם ומאוחר בתורה"

חידות בצירים

מסרים והפנמה:

מסר מתפקידי הלוויים לאחר גיל 50:

רוב תפקידי הלוויים מסתיימים בגיל 50. חמישה דברים ממשיכים, כפי שלמדנו בשיעור. אחד מהחמישה הוא המשך החנייה סביב לאוהל מועד. נפרט לגבי נקודה זו:

כשעם ישראל נדד במדבר היה סדר הליכה קבוע וסדר חנייה קבוע. בחנייה המשכן היה באמצע, סביבו שבט לוי ומסביב כל עם-ישראל (ראה תרשים בנספח 3).

כל עוד הלוי עובד במשכן – הגיוני שיחנה עם שבטו סביב המשכן. אך מה קורה לאחר גיל חמישים? הלוי כבר אינו עובד ולכאורה יכול ללכת לחנות עם אחד השבטים האחרים. אך לא! הוא ממשיך לחנות עם שבטו. יש לו חשיבות. לא נוהגים כלפיו בזלזול – "נגמר תפקידך אז תתרחק מהמשכן, כבר אין בך צורך". חס וחלילה! ממש לא. הלוי ממשיך לחנות עם שבטו עוד שנים רבות לאחר סיום תפקידו. אולי זו הסיבה שגם לאחר גיל חמישים הוא עדיין ממשיך לפתוח את שערי המשכן ולנעול אותם – כדי לתת לו תחושה שיש בו צורך, הוא אינו מיותר בעולם. הוא חונה קרוב למשכן וממשיך להיות חלק ממנו, למרות גילו. נקודה זו מלמדת אותנו על היחס למבוגרים בימינו. יחס של כבוד, של הערכה. למצוא להם עיסוק ולכבד אותם גם לאחר שאינם מסוגלים לתפקד כרגיל. לא להדיח ולהרחיק. להפך. להשאיר אותם באותו מעמד בו היו בצעירותם.

מסר מ"אין מוקדם ומאוחר בתורה" (ציטוט מהשיעור):

תראו כמה צריך להיות עדינים וזהירים כשמדברים על הזולת, וכמה כדאי להשתדל לספר רק דברים טובים. למרות שכמו שראינו בתרגיל הפתיחה – הרבה יותר מעניין לשמוע משהו "עסיסי", פחות טוב, אבל דרך שינוי הסדר התורה מלמדת אותנו הדרכה לחיים, מה נכון

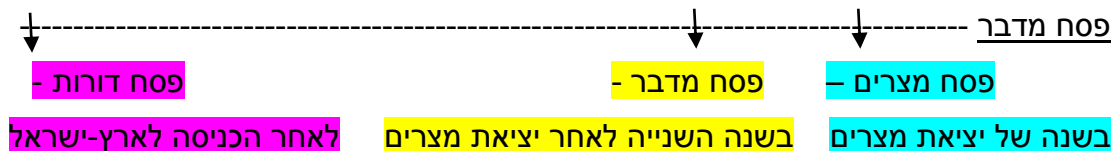
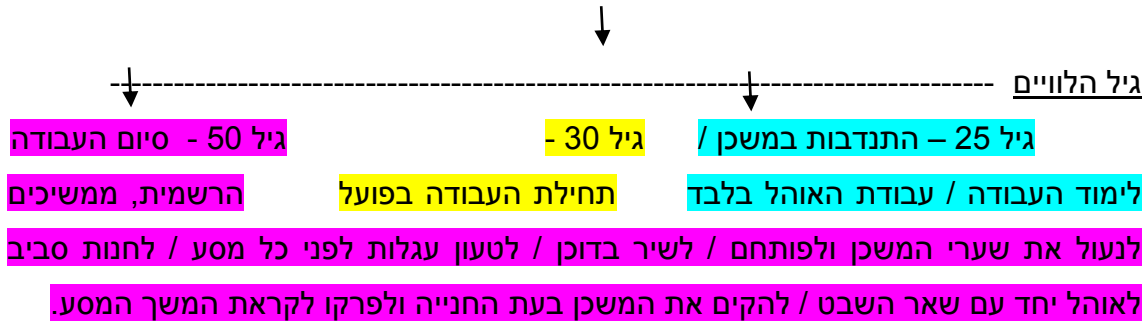

לעשות – להבליט את החיובי, לדחוק את השלילי.

מבט שלם – פרקים ח-ט:

הדלקת המנורה

הקדשת הלויים לעבודה במשכן

פסח מצרים

הנסיעה והחנייה על-פי הענן

סיכום:

חידות בציורים – נספח 4 – על התלמידים לזהות איך כל אחד מהציורים קשור לשיעור.

הציורים הם:

25, 30, 50 – הגילאים הקשורים לעבודת הלויים (על התלמידים לפרט איך כל גיל קשור)

ברית מילה – הסיבה בגללה היו עם ישראל במדבר מנועים מהקרבת קרבן פסח

שה + מזבח - קרבן פסח – בע"ה שנזכה לקיים מצווה זו בקרוב ממש! (שימו לב – במהלך

השיעור לא מוזכר שקרבן פסח הוא שה! זהו אתגר זיכרון עבור התלמידים. במקרה הצורך ניתן

לרמוז...)

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

להרחבה – קרבן פסח בימינו:

<http://www.yeshiva.org.il/midrash/15755>

(אתר "ישיבה" – הרב שמואל אליהו – "האם אפשר להקריב היום קרבן פסח?")

ד', ג': "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן חֲמִנְשִׁים שָׁנָה, כָּל בָּא לְצַבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֵהָל מוֹעֵד".

ד, כ"ג: "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה עַד בֶּן חֲמִנְשִׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אֹתָם, כָּל הַבָּא לְצַבָּא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֵהָל מוֹעֵד".

ד', ל': "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן חֲמִנְשִׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם, כָּל הַבָּא לְצַבָּא לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת אֵהָל מוֹעֵד".

ח', כ"ד: "מִבֶּן חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יָבֹא לְצַבָּא צָבָא בְּעֲבֹדַת אֵהָל מוֹעֵד. וּמִבֶּן חֲמִנְשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצָּבָא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד".

ההפך מ"יש"

ההפך מ"מאוחר"

ההפך מ"מוקדם"

מילה מסתרת

בתוך המשפט:

בתור הארוך עמדו

אנשים שונים.

